

CLARIANO

pagava car el seu afectat menyspreu pels «phonétistes» —en realitat reconeixement inconscient i inconfessat de la seva manca d'estudi de la fonètica i del lèxic de la llengua, on va fer tan considerable aportació antropològica i toponomàstica.

Altrament s'hauria donat que aquí hi ha simplement el mot cat. *clariana* 'esclarissada en els boscos, en un terreny de color fosc, en els núvols etc.'. En la majoria dels noms precedents es tracta d'una de les dues primeres accs. (com en *Claret*, supra, la segona); no és impossible que en algun cas al·ludeixi a l'aigua clara d'un riu o riuet adjacent, com els que s'escolen arran del (3) i el (4); però encara més es deu tractar de clarianes en país boscos: Madoz posa de relleu que *Clariana* de Cardener és «a la falda de la *Montaña* 15 llamada de *Clariana*, arbolada de pinos ---».

No es pot precisar bé de quin dels pobles vé el nom dels barons: Petrus de *Clariana* (en un doc. del S. XII i un altre de 1188) (*Cart. de Poblet*, pp. 166, 95), *Arnallus de Cleriana* en un de 1197 i Bernardus 20 de *Cleriana* a. 1199 (*Cart. id.*, pp. 143, 49).

Hi ha també un mas dit *Clariane* en el Carcassès, te. Montclar, 6 k. al N. del Capcir (documentat *Clario Clerianum* a. 1269 (Sabarthès, *Di.Top.Aude*).

CLARIANO

Riu valencià, que després s'ajunta amb el riu d'Albaida, i més avall desemboquen junts per la dreta al 30 Canyoles o riu de Montesa.

PRON. LOCAL. En les enquestes locals de 1962, anoto a Ontinyent, el *klariáno* i *riu klariáno* (xxxii, 1113.17, 22, 24 i 114.1); a Bellús, Aiello de Malferit i Bufali *riü klariáno*; a Senyera, que ja és més 35 apartat, ja no distingien els dos afl.: «el riu Sec o riu d'Albaida, que és el *klariáno* d'Ontinyent» (xxxii, 125.13). És, doncs, nom ben conegut, en aquesta única forma; i no pas impopular en la gent arrelada o rústica de la comarca. Són infundades i enterament arbitràries les formes *Clariana* (*Gr. Enc. Cat.* article signat per un J. Ma. Calvet) i *Clarià* que hom ha atribuït a Sanchis Guarner en el *Nomencl.* que li publicà el Secr. Aramon de l'I.E.C., el 1966 (p. 22): devia ser cosa d'aquest; no pu creure que l'amic Sanchis inventés cosa tan arbitrària.

És *Clariano* l'única forma usada i la que han respectat tots els geògrafs responsables: Madoz (s. v.), Sathou (*GGRV*, 597, 598) etc., amb una bona foto del riu a Ontinyent (p. 571).

I també, en termes ben llargs i explícits, Cavanilles de qui extractarem la descripció: «*Ontinyent* --- 10.800 hanegadas de huerta --- en graderías en las riberas del *Clariano* --- Mayores serían aun las huertas --- lo qual se lograría --- perfeccionando el pantano destruido --- estaba una hora hacia el S. de la villa en lo más estrecho de la garganta que allí forman los montes --- permaneció hasta 1688, --- inutilizado por una furiosa avenida --- El río que fertiliza el te. --- debe su origen a las aguas --- de Alfafara y Bocayrent, 60

por correr allí muy profundas, --- las de Agullent y las septentrionales de Mariola y Agres se juntan en el brco. de *la Adern* ['Ladern'], cauce profundo y tortuoso que cruza la citada sierra de S. a N. dexando 5 muros escarpados y altos --- son pocas las aguas del barranco, casi todas entran en el canal --- dexando al río poco menos que seco ---».

»Pero a 100 pasos, en el mismo cauce, un ojo llamado *Pou Clar*, por donde brota tal cantidad de agua que --- da nuevo ser al río --- de aguas cristalinas, ni los cantos y escambros que baxan en las riadas han podido jamás obstruir la boca del Pozo: éste dió el nombre de *Clariano* al río, conocido después con los de *Ontinyent* y *Ayelo* --- sigue el río hacia el N. hasta más allá de Ontinyent, donde tuerce a levante en busca --- del río *Albayda* --- corre sobre un fondo de marga azul --- dura como la piedra --- en el ribazo izquierdo --- bancos de 80 palmos de marga endurecida ---» (1.ª ed., 1797, pp. 120-122); p. 123: «el suelo es de mucho fondo --- de marga blanquecina --- las lluvias excavaron --- los ribazos de las arroyadas presentan marga roxiza con arenas y cantos --- el monte --- junto a *Ayelo* de Malferit --- el río viene serpeando por las raíces --- y lo atraviesa de S. a N. por la 25 abertura de dicho monte --- una buena hora --- tenía *Ayelo* 200 vecinos --- transformáronlo en campos útiles --- arrancando peñas ---».

I Cavanilles segueix encara més enllà, descrivint el riu i la duresa del terreny fins a la p. 127, en què arriba a l'Olleria i (p. 131) a Montaverner, on conflueix amb el riu d'Albaida.

ETIM. Creia, doncs, Cavanilles que és un derivat de *clar* i (altres han cregut, del cat. *clariana*), però així fóra inexplicable la derivació en *-iano*, amb aqueixa -o que revela inequívocament un nom d'herència mossàrab. En efecte ja en trobem el nom en el *Rept.* —donació de 1248— si bé en una forma, en part, més conservadora, i en part, més alterada, per la intervenció pertorbadora de l'àrab: com a nom d'una alqueria *Gayaran*, citada entre les del riu *Abobálij* (ed. Bof., p. 341). Vol dir *Bufali* (del qual com a nom d'un municipi, ja hem donat aquesta etim., s. v.), poble situat enfront de Montaverner, a l'altra banda del riu d'Albaida allà on hi conflueix el Clariano: ho confirma el nom de les altres alqueries citades pel *Rept.* junt amb aquesta: *Junda* (*Brco. de Junda* nom que GGC posa en aqueixa confluència); *Coveycbar*, també citada en el *Rept.* en aquest doc. (SSiv., p. 20) (V. infra, l'art. 50 *Cubaisa*); i *Alfadedi*, que és evidentment *Alfarrasí*, el poble situat 2 k. al N. de Montaverner.

És evident, doncs, que els alfaquins que informaven en el *Rept.* usaven aqueix *Abobálij*, var. de *Bufali*, com a nom del riu; i, viceversa, una variant de *Clariano* —*Gayaran*—, com a nom de l'alqueria on el riu desembocava unint-se amb el d'Albaida.

Tot s'explica per l'etimologia: RIVUS *GLAREARIUS, equivalent de *glareosus* que usaren Columella i Plini per als terrenys «couverts de gravier», derivat del ll. clàssic *GLAREA* —ja en Livi, Ciceró i Columella— d'on